

In gesprek met Cor de Jong

door Roger Zandvliet

Cor de Jong, al bijna twintig jaar werkzaam bij het RML, heeft twee romans op zijn naam staan. Het eerste boek, *De aanname*, verscheen in 2015. Afgelopen winter publiceerde Cor zijn tweede roman: *De prediker*. *De prediker* heeft de nodige aandacht gekregen en stond ook op de longlist voor de Libris Literatuurprijs.

In het verhaal voltrekt zich een wonder. Tijdens een verstopspelletje komt het jongste zoontje uit de familie Van Willigen, Nico, in een kist met bedden-goed te overlijden. De nieuwe predikant, door de dorpsbewoners De prediker genoemd, gaat bij de familie voor in gebed. Tijdens dit gebed komt Nico weer tot leven. Over dit wonder wordt niet gesproken, maar het laat het leven van het gezin niet onberoerd.

Als ik mij niet vergis heb je in je debuutroman *De aanname* afscheid genomen van de jongensdroom om profvoetballer te worden. Heb je in *De prediker* afscheid genomen van het geloof?

Ja, en misschien wel van mijn jeugd. Het verhaal gaat in essentie over de vraag of er wel meer *moet* zijn. Vroeger stelde ik me de vraag of er meer is: meer tussen hemel en aarde, meer dan alleen dit leven. De vraag of er meer is, is voor mij veranderd in de vraag: is dit genoeg, is dit voldoende? Misschien is dit ooit zo, hopelijk. Ik accepteer dat niet alles verklaarbaar is. Dat is geen *ietsisme*, de behoefte om deel uit te maken van iets. Als kind was ik al niet meer gelovig, maar het geloof was heel belangrijk voor degenen van wie ik houd. Dat maakte het pijnlijk.

Net als in *De prediker* het geval is, is de liefde van de moeder voor haar kinderen onvoorwaardelijker dan de liefde van God. En in *De prediker* offert Pa zich voor zijn zoon, in plaats van dat de Zoon geofferd wordt door de Vader. Maar je bent ook kind van je opvoeding, dus de kerk, de Bijbel en alle andere tradities zijn deel van je geworden. Ik vind dat een boek, een opvatting, een set psalmen en liederen, een exegese een te smalle

basis is voor dat geloof. Ik wil meer vrijheid om te zoeken naar zin en betekenis.

Hoe anders is je boek *De prediker* dan *De aanname*?

Beide boeken gaan over vragen en antwoorden. Over het stellen van vragen, maar ook het niet stellen van vragen, aannames doen, zonder te onderzoeken of te bevragen. *De aanname* staat voor het aannemen van de bal bij het voetbal, voor het aannemen van spelers bij een voetbalclub, maar ook voor het aannemen van een gedachte zonder vragen te stellen. Net als in het Percevalverhaal, dat in het motto wordt aangestipt, zouden de hoofdpersonen vragen moeten stellen om te begrijpen, maar zij vragen niets. In het leven doen wij vaak dingen doen zonder vragen te stellen. We handelen en we reconstrueren achteraf de beweegredenen. In *De prediker* gaat het juist om het stellen van vragen met als centrale vraag wat er is gebeurd met Nico, die is herrezen uit de dood. Er zijn ook overeenkomsten. Geloof speelt in beide romans een belangrijke rol. In *De aanname* is voetbal religie, het stadion de tempel, de cup de heilige graal.

In haar recensie over *De prediker* schrijft Eva Prakken in de weblog Tzum (naar mijn idee terecht) dat de lezer aan het eind van het boek met onbeantwoorde vragen achterblijft. Dat voelt wat ongemakkelijk, maar ik ben het met Eva Prakken eens dat dat ook de kracht van het boek is. Is de auteur Cor de Jong ook met onbeantwoorde vragen blijven zitten?

Ten aanzien van het boek, ja. Wat er gebeurd is, is niet verklaard. En dat is ok. In de sleutelscene, waarin

Cor de Jong (links) en Roger Zandvliet (rechts)

Wouter en Nico samen achter de schuur zitten, zegt Nico over zijn wederopstanding: "Ik herinner me er niets van. Ik was er, toen was ik er niet, en toen weer wel." (p.92). *De prediker* gaat niet zozeer over het wonder van de wederopstanding, maar over het wonder van het leven.

Welke kritiek op je boek vind je onterecht en met welke kritiek was je erg blij?

Kritiek op je werk is altijd interessant. Daar waar ik vond dat *De aannahme* teveel is beschouwd als een voetbalboek, een *young adult* verhaal, is *De prediker* over het algemeen positief besproken. Twee kritische noten vallen in de besprekingen op. Enkele recensenten vonden dat er veel vragen onbeantwoord blijven, dat er veel onverklaard blijft. Daar kan ik niet zoveel mee. Het wonder verklaren zou het verhaal onderuit halen. Het boek is geen *whodunit*. Meer terecht vind ik de opmerking dat de persoon van de prediker uit verschillende theologische tradities lijkt te putten. Dat is een vorm van theologische kritiek die ervan uitgaat dat hij geen ontwikkeling doormaakt. Dat zie ik zelf anders. Hij is ook uit zijn evenwicht, is zijn kompas kwijt en zoekende. De meeste mensen zijn erg te spreken over de schrijfstijl, die sober is, zonder veel opsmuk. Dat heeft er ook mee te maken dat het verhaal in zijn geheel vanuit een kind wordt verteld. Er is ook wel opgemerkt dat het verhaal haast een novelle is. Misschien had het gegeven zich ook geleend voor een vuistdikke roman, maar dan was het wel een heel ander boek geworden. Met name het perspectief was dan een probleem geweest.

Het boek is prachtig geschreven in een stijl die past bij de verteller Wouter. Door zijn ogen nemen we de gebeurtenissen waar. Met zijn weinige woorden wordt eigenlijk heel veel gezegd. Zijn relaas laat veel ruimte voor de lezer voor "eigen invulling".

Schrijven is schrappen, hoor je vaak. Dat is wel waar. Bij *De aannahme* heb ik met dat bijltje moeten hakken. Maar bij *De prediker* was er soms juist iets extra nodig. Die spanning is er bij het schrijven eigenlijk de hele tijd geweest.

De lezer heb ik opgesloten in een perspectief. Het perspectief van een kind is beperkt. Je beleeft het verhaal vanuit Wouter, maar in de verleden tijd. Je kijkt dus terug. Maar hoe lang terug?

Wouter is de stollingskern van alle indrukken en ervaringen. Je krijgt het verhaal voorgeschoteld zoals Wouter als bewaarder van herinneringen en ervaringen het ervan maakt. Als je als kind iets hebt meegemaakt, met de daarbij horende kinderlijke perceptie, heeft dat consequenties voor hoe het wordt naverteld. Weet je als kind alles van je ouders?

Zwaarmoedig en lichtvoetig zijn twee woorden die mij te binnen schieten als mij wordt gevraagd wat ik vind van "De prediker". Ik houd van de ongemakkelijkheid die deze combinatie in zich heeft. Ben jij ook liefhebber?

Zeker, het is een plezierige dualiteit. Deze combinatie tref je ook aan in het werk van Reve en Elsschot. Het is tragikomisch, een poppenkast over het menselijk bedrijf. Ik heb van veel lezers teruggekregen dat er traantjes en lachjes waren bij het lezen.

“

Kritiek op je werk is altijd interessant. Daar waar ik vond dat De aanneme teveel is beschouwd als een voetbalboek, een young adult verhaal, is De prediker over het algemeen positief besproken.”

De prediker is ontroerend, maar ook grappig. De toon is soms licht ironisch, een beetje tongue in cheek. Ik heb erg moeten lachen om de namen van de supermarkteigenaren Arie Met en Arie Zonder en om de cursus liturgisch bloemschikken. Het sterven van Pa vind ik aangrijpend beschreven. Is de toon eigenlijk niet onontbeerlijk om dit verhaal adequaat te kunnen vertellen?

Ja, het verhaal is tragisch en komisch. Een boek als *De avond* is ongemak van Marieke Lucas Rijneveld is qua onderwerp vergelijkbaar, maar is wat mij betreft erg zwaar. Dat leest anders. De boeken van bijvoorbeeld Maarten 't Hart en Franca Treur, waarin het geloof ook een grote rol speelt, hebben vaak wel een ironische toon. Dat spreekt me meer aan.

Op welke manier heeft het leraarschap invloed op je schrijverschap?

Ik heb stiekem toch de behoefte om dingen uit te leggen. Je geeft als schrijver een boek als het ware aan de lezer en die mag ermee doen wat zij of hij wil. En toch, als er gevraagd wordt wat je met het boek of een passage bedoelt, ga je toch al snel meedoen met interpreteren. Alleen, als ik aan het schrijven ben, dan ben ik schrijver. Misschien zelfs bijna een antilaraar. Als je schrijft moet je compromisloos zijn.

Als een leerling De prediker op zijn lijst zou hebben, welke vraag zou jij op het mondeling aan haar of hem stellen?

Een vraag waar ik met de leerling over in gesprek zou willen is: waarom wil pa niet dat de prediker voor hem bidt?

Het is een moeilijke vraag en er zijn denk ik, meerdere antwoorden mogelijk. Pa vindt de prediker een ijdeltuit. Hij vindt dat de wederopstanding een zaak van God is, niet van de prediker. Zo kan de ziekte van Pa als een soort uitruil beschouwd worden. In elk geval lijkt de hoofdpersoon het zo uit te leggen. Wil hij zo zin en betekenis aan lijden van Pa geven?

Maar je kunt ook zeggen dat het wonder iets

ontwrichtends heeft. God laat zich in het wonder zien. Het geloof wordt daardoor problematisch, want zichtbaar.

Een interessante vraag vind ik ook: wat voor personage is de prediker eigenlijk? Is hij iemand met de gave van een gebedsgenezer, is hij een kwakzalver, een toevallige passant? De invulling van de lezer kleurt het verhaal.

Tussen welke boeken zou je De prediker graag in een boekenkast aantreffen?

Ik zou het een eer vinden om tussen de werken van Flannery O'Connor en Nescio te staan. Flannery O'Connor is een Amerikaanse schrijfster uit jaren '50 en '60. Het type van de excentrieke prediker is ontleend aan haar werk. In de roman *Wise blood* bijvoorbeeld komt een soldaat terug uit de oorlog en begint gedesillusioneerd een nieuwe kerk: *The church without Christ*. Staand op de motorkap van zijn auto gaat hij preken houden.

In een ander verhaal verleidt een bijbelverkoper een vrouw op een hooizolder, vraagt haar haar been af te schroeven en neemt dan letterlijk de benen.

Nescio was een fervent fan van het bijbelboek Prediker. Het gaat erom het bestaan te aanvaarden zonder het te begrijpen. Maar ook qua stijl is Nescio bewonderenswaardig.

Als ik het woord "tussen" mag interpreteren als in de buurt van, dan zou ik ook graag Willem Elsschot noemen. Zijn verhaal *De Verlossing* is inspirerend geweest.

Als De prediker verfilmd zou worden (en dat hoop ik van harte!), welke muziek zou je erbij willen horen?

Ik zou kiezen voor *Summertime in England* van Van Morrison. Dat nummer is een spirituele zoektocht. Van Morrison loopt in dit nummer even de hele Engelse literatuur langs. Op het einde zingt hij: "it ain't why, it just is". Dat is mijn levensmotto. Niet meer zoeken, maar accepteren, zelfs zonder te begrijpen.